

Gelijkwaardige eindtermen

Rudolf Steinerpedagogie

Specifieke eindtermen 3^e graad
Doorstroomfinaliteit
Studierichting
R. Steinerpedagogie

Inhoud

Inhoud	2
1. Algemene doorstroomcompetenties.....	3
1.1. Generieke doorstroomcompetenties.....	3
1.2. Historisch en cultureel bewustzijn	5
2. Moderne talen	6
<i>Tenzij in de specifieke eindtermen anders wordt aangegeven, zijn Nederlands, Frans, Engels en eventueel Duits de talen die in aanmerking komen voor het realiseren van deze specifieke eindtermen.</i>	6
2.1. Kennis en vaardigheden.....	6
4. Kunst en cultuur.....	9
4.1. Kennis.....	9
4.2. Vaardigheden	9
4.3. Attitudes.....	12
5. Pakket filosofie	12
5.1. Vaardigheden	12
6. Pakket uitgebreide statistiek.....	13
6.1. Kennis.....	13
6.2. Vaardigheden	13

1. Algemene doorstroomcompetenties

1.1. Generieke doorstroomcompetenties

1.1.a. Kennis

1.1.1. De leerlingen lichten de fasen in een onderzoeksproces toe.

1.1.2. De leerlingen verklaren criteria voor een onderzoeksvraag zoals onderzoekbaar, haalbaar, eenduidig, afgebakend, relevant, beknopt, vraagvorm.

1.1.3. De leerlingen verklaren criteria voor een hypothese zoals toetsbaar, eenduidig, afgebakend, relevant, beknopt.

1.1.4. De leerlingen verklaren criteria voor een conclusie zoals onderzoeksgebaseerd, bondig, relevant, eenduidig, gestructureerd.

1.1.5. De leerlingen lichten kwantitatieve en kwalitatieve onderzoekstechnieken toe zoals experiment, meting, observatie, interview, enquête, algoritme opstellen.

1.1.b. Vaardigheden

1.1.6. De leerlingen beoordelen informatie kritisch op bruikbaarheid, validiteit en betrouwbaarheid in functie van hun informatiebehoefte, gebruik makend van

- digitale en niet-digitale bronnen met aandacht voor onderscheidende criteria zoals het doel, het publiek, de context van een bron;
- criteria om de bruikbaarheid, validiteit en betrouwbaarheid van informatie uit digitale en niet-digitale bronnen te toetsen;
- zoekstrategieën voor bronnen en informatie.

1.1.7. De leerlingen doorlopen een onderzoeksproces in functie van een onderzoeksvraag, met inbegrip van

- uitvoeren van een (beknopte) probleemoriëntatie en -analyse;
- afbakenen van een probleemstelling en onderzoeksvraag;
- formuleren van een onderzoeksvraag met (indien nodig) deelvragen en bijhorende hypothese(n) aan de hand van criteria;
- uitwerken van een eenvoudig onderzoeksopzet met tijdsplanning: bepalen van een geschikte onderzoekstechniek en uitwerken ervan;
- verzamelen van data;
- kritisch beoordelen van data;
- kwantitatief of kwalitatief verwerken van data;
- interpreteren van de onderzoeksresultaten in relatie tot de onderzoeksvraag, deelvragen en bijhorende hypothese(n);
- formuleren van een onderbouwde conclusie bij de onderzoeksvraag, (indien van toepassing) deelvragen en bijhorende hypothese(n) aan de hand van criteria;
- formuleren van aanbevelingen rekening houdend met het onderzoeksproces en de onderzoeksresultaten.

1.1.8. De leerlingen doorlopen in de context van een eigen of opgedragen onderzoeksopdracht een fenomenologisch onderzoeksproces in functie van een onderzoeksvraag, met inbegrip van

- breed zintuiglijke observaties van fenomenen;
- exact verwoorden van eigen zintuiglijke observaties;

- verwerken van zelf verrichte observaties in verscherpende en/of verdiepende kunstzinnige activiteiten zoals schetsen, tekenen, boetseren, beschrijven;
- een scheppend en actief denkproces met integratie van de veelheid aan voorstellingen, gewaarwordingen en inzichten die de observatiefase heeft opgeleverd;
- het in een denkproces relateren van op basis van observaties gevormde voorstellingen aan de initiële observatie, ter toetsing en verdieping van de verkregen inzichten;
- tot een weloverwogen, doordacht en vrij oordeel komen op basis een beweeglijk hanteren van de in de context van een onderzoeksopdracht gecreëerde of verkregen begrippen.

1.1.9. De leerlingen identificeren wetenschappelijke, populair-wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke teksten aan de hand van kenmerken zoals genre, opbouw, structuur, terminologie, stijl, doel, doelgroep, vormen van onderbouwing, verwijzing naar bronnen, functionaliteit van illustraties.

1.1.10. De leerlingen genereren ideeën voor een zelf geïdentificeerde en zelf afgebakende uitdaging met een zelfgekozen techniek of methodiek op basis van een creatief denkproces zoals een brainstormtechniek of een andere methodiek om een veelheid aan ideeën te verkrijgen.

1.1.11. De leerlingen evalueren de uitvoerbaarheid van door zichzelf en door anderen gegenereerde ideeën rekening houdend met:

- valkuilen bij de divergerende fase;
- zelf geselecteerde criteria zoals ethische principes, duurzaamheid, tijd en middelen, meerwaarde;
- methodes om risico's in te schatten en af te wegen zoals bestcase- en worstcasescenario, SWOT, negatieve brainstorm e.a.;
- de eventuele noodzakelijkheid om ideeën te clusteren en/of te combineren en/of te selecteren.

1.1.12. De leerlingen bedenken acties waarmee ideële doelen met een mogelijke meerwaarde op economisch, maatschappelijk of cultureel vlak kunnen worden gerealiseerd.

1.1.13. De leerlingen initiëren individuele en groepsprojecten, met inbegrip van:

- plannen, organiseren, communiceren en motiveren;
- het aangaan van de confrontatie met de realiteit (materieel, sociaal, e.a.);
- flexibiliteit en creativiteit;
- het omgaan met stress;
- evenwicht en zelfvertrouwen.

1.1.14. De leerlingen participeren actief en inclusief aan een groepsproject, met inbegrip van:

- het bevragen van zichzelf, medeleerlingen en leraren;
- onderling overleg en taakverdeling;
- aandacht voor de verschillende vaardigheden die nodig zijn om een gegeven team goed te doen functioneren;
- het inspelen op onverwachte situaties;
- het organiseren van leiding binnen het team.

1.1.15. De leerlingen reflecteren over de eigen rol en gedrag in de sociale interacties tijdens teamwork.

1.1.16. De leerlingen reflecteren over het eigen leer- en werkproces in relatie tot hun zelfconcept.

1.1.c. Attitudes

1.1.17. De leerlingen tonen een onderzoekende houding.° (attitudinaal)

1.1.18. De leerlingen oefenen het vermogen tot voorstellingsvrij denken.° (attitudinaal)

1.1.19. De leerlingen zijn bereid zich in te leven in, zich te verbinden met en mee te bewegen met verschillende standpunten.° (attitudinaal)

1.1.20. De leerlingen erkennen dat hun eigen voorstellingen en oordelen een kleuring kunnen hebben, afhankelijk van hun denkstijl, hun positie en hun relatie met de waarneming.° (attitudinaal)

1.1.21. De leerlingen gebruiken het gevoel als waarnemingsorgaan o.a. bij het beschrijven van fenomenen en om de gevoelens van anderen te leren waarnemen.° (attitudinaal)

1.1.22. De leerlingen motiveren zichzelf om zich te blijven ontwikkelen.° (attitudinaal)

1.2. Historisch en cultureel bewustzijn

1.2.a. Kennis

1.2.1. De leerlingen onderscheiden voor de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, middeleeuwen, de moderne tijd en de hedendaagse tijd kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen, gelijkenissen en verschillen in kenmerken tussen samenlevingen, gelijkenissen en verschillen in kenmerken van samenlevingen uit vorige periodes, evenals kenmerken van interculturele contacten, met inbegrip van:

- kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de moderne tijd en de hedendaagse tijd voor elk van de maatschappelijke domeinen:

- > politiek;
- > sociaal;
- > cultureel;
- > economisch;

- verbanden en dynamiek tussen de maatschappelijke domeinen;

- gelijkenissen en verschillen in dezelfde periode (synchroon) en tussen verschillende periodes (diachroon);

- aard van de interculturele contacten;

- betekenisverschuiving van (historische) begrippen in de tijd of naargelang de discipline;

- hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit).

1.2.b. Vaardigheden

1.2.2. De leerlingen evalueren een historische vraag op basis van de soort, de onderzoekbaarheid en de situering ervan in het historisch referentiekader, met inbegrip van:

- structuurbegrippen met betrekking tot

> tijd: millennium, eeuw, jaar, tijdrekening, chronologie, periode, continuïteit, verandering, breuk, evolutie, revolutie, duur, gelijktijdigheid, ongelijktijdigheid;

> ruimte: lokaal, regionaal, (West-)Europees, westers en niet-westers, mondiaal, centrum-periferie, opengesloten ruimte, stedelijk en ruraal, continentaal en maritiem;

> maatschappelijke domeinen: politiek, sociaal, cultureel, economisch;

- structuurbegrippen met betrekking tot typische historische redeneerwijzen: oorzaak en gevolg, toeval, perspectief, historische inleving, continuïteit, verandering, argument, bewijs, gelijktijdigheid en ongelijktijdigheid, bedoelde en onbedoelde handelingen en gevolgen en structuurbegrippen zoals structurele en incidentele oorzaak, historische contextualisering, de menselijke en structurele (f)actoren (agency), analogie, verband, veralgemening, stereotypering;
- toepassen van historische redeneerwijzen;
- standplaatsgebondenheid;
- soorten historische vragen;
- criteria voor de onderzoekbaarheid van een vraag.

1.2.3. De leerlingen formuleren een onderzoekbare historische vraag, met aandacht voor:

- historische en structuurbegrippen met betrekking tot tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen;
- typische historische redeneerwijzen;
- standplaatsgebondenheid;
- soorten historische vragen;
- doel van de vraag;
- criteria voor de onderzoekbaarheid van een vraag;
- hypothese;
- toepassen van historische redeneerwijzen.

1.2.4. De leerlingen formuleren een antwoord op actuele maatschappelijke uitdagingen op grond van historische argumenten, rekening houdend met het verschil in context tussen vroeger en vandaag, met inbegrip van:

- structuurbegrippen met betrekking tot tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen;
 - een selectie van de kenmerken van de moderne tijd en de hedendaagse tijd;
 - structuurbegrippen met betrekking tot typische historische redeneerwijzen;
- en met aandacht voor:
- presentisme, determinisme, systeemdenken;
 - toepassen van historische redeneerwijzen.

1.2.5. De leerlingen brengen aspecten van vormgeving in kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin die voorkomen en/of met de biografische elementen van de maker.

2. Moderne talen

Tenzij in de specifieke eindtermen anders wordt aangegeven, zijn Nederlands, Frans, Engels en eventueel Duits de talen die in aanmerking komen voor het realiseren van deze specifieke eindtermen.

2.1. Kennis en vaardigheden

2.1.1. De leerlingen analyseren aspecten van het Nederlands als taalsysteem om hun inzicht in het taalsysteem te vergroten, met inbegrip van:

- vakterminologie nodig om de specifieke eindterm te realiseren
- relativiteit van taal als systeem zoals uitzonderingen op taalregels
- fonologisch domein
 - > open en gesloten lettergrepen
 - > assimilatie
 - > stemloze en stemhebbende medeklinker

- > articulatie
 - morfologisch domein
- > overgankelijk en onovergankelijk werkwoord
- > trefwoord, neologisme, archaïsme, klanknabootsing, anglicisme, germanisme, gallicisme, belgicisme, neerlandisme, dialectisme, purisme
- > woordsoorten
 - syntactisch domein
- > genus: de-woord, het-woord, mannelijk, vrouwelijk, onzijdig
- > getal
- > woordvolgorde: hoofdzinsvolgorde, bijzinsvolgorde, tangconstructie
- > werkwoordelijke eindgroep
- > betrekkelijke bijzin, antecedent
- > zinsdelen
 - semantisch domein
- > betekenisrelaties: hyponiem en hyperoniem, pleonasme, tautologie, contaminatie
- > enkele bijzondere vormen van beeldspraak: metoniem, spreekwoorden, gezegden, uitdrukkingen en andere
- > vormen van humor: sarcasme, cynisme, parodie
- > gevoelswaarde van woorden: denotatie en connotatie
- orthografisch domein
- > tussenletter
- > diakritische tekens
 - lexicaal domein
- > collocaties.

2.1.2. De leerlingen analyseren gelijkenissen en verschillen tussen talen om hun inzicht in taalverwantschap en classificatie van talen te vergroten, met inbegrip van:

- vakterminologie nodig om de specifieke eindterm te realiseren;
- aspecten van taalverwantschap;
- elementaire lexicale, morfologische, syntactische en semantische bouwstenen van talen;
- morfeem, affix m.i.v. voor- en achtervoegsel;
- verwantschap en classificaties van talen:
 - > op basis van een gemeenschappelijke prototaal;
 - > op basis van gemeenschappelijke morfologische kenmerken;
 - > op basis van gemeenschappelijke syntactische kenmerken;
 - > op basis van lexicale en semantische gelijkenissen;
- het inzetten van het eigen meertalig repertoire: kennis van het Nederlands en van andere talen.

2.1.3. De leerlingen analyseren aspecten van talige diversiteit in de samenleving waarin ze leven, met inbegrip van:

- meerderheidstaal, minderheidstaal, lingua franca, Global English;
- overeenkomsten en verschillen tussen talen;
- schriftsystemen zoals Latijns schrift, Arabisch schrift, cyrillisch schrift, karakterschrift;
- indicatoren van taalvitaliteit;
- gebruik van code-mixing, code-switching en translanguaging, luistertaal;
- sociale mobiliteit, integratie;
- meertaligheid.

2.1.4. De leerlingen analyseren hoe communicatie verloopt in verschillende culturen om hun inzicht in interculturele communicatie te vergroten, met inbegrip van:

- enkele kenmerkende aspecten van communicatie in verschillende culturen zoals het gebruik van lichaamstaal, houdingen, sociale conventies, ritueel gedrag;

- enkele kenmerkende stereotiepe voorstellingen van communicatie in verschillende culturen en de mechanismen erachter zoals veralgemening, overdrijving, vereenvoudiging;
- taal als exponent en deel van culturen en maatschappijen;
- analyseren van talige communicatie vanuit een communicatiemodel.

2.1.5. De leerlingen ontleden zinnen taal- en redekundig om hun inzicht in het Nederlands als taalsysteem te vergroten.

2.1.6. De leerlingen vatten mondelinge teksten mondeling of schriftelijk samen in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie, gebruik makend van:

- herformulering, samenvatting;
- criteria van een samenvatting;
- verkort weergeven van de inhoud van mondelinge teksten en herformuleren op het vlak van woordgebruik en zinsbouw;
- toepassen van strategieën: sleutelwoorden en kernzinnen noteren.

Kenmerken van de geproduceerde tekst:

- * tekst die de belangrijkste elementen van de ontvangen tekst en hun onderlinge verbanden weergeeft en die in hoge mate geherformuleerd is op het vlak van woordgebruik en zinsbouw;
- * tekst die korter is dan de ontvangen tekst;
- * tekst met een hogere informatiedichtheid dan die van de ontvangen tekst;
- * duidelijk herkenbare tekstverbanden zoals door gebruik van gepaste signaalwoorden, tekens en symbolen;
- * gebruik van het Standaardnederlands.

2.1.7. De leerlingen analyseren hoe literatuur en de plaats die ze inneemt in de maatschappij evolueren doorheen de tijd, gebruik makend van:

- vakterminologie nodig om de specifieke eindterm te realiseren;
- literair-historische achtergrond van teksten m.i.v. kenmerken van middeleeuwse literatuur, renaissance en barok, verlichting, romantiek, realisme, moderne literatuur, postmoderne literatuur en hedendaagse literatuur;
- theaterstromingen zoals klassiek theater, modern theater;
- relatie tussen literaire stromingen en courante denkstromingen in de maatschappij;
- intertekstualiteit;
- adaptatie zoals film, dans, theater, musical;
- canon;
- vernieuwing en traditie;
- visies op en functies van literatuur zoals autonomie (l'art pour l'art), engagement (literatuur en wereldverbetering, literatuur als volksverheffing), entertainment;
- toepassen van strategieën om literatuur te analyseren zoals:
 - > het leggen van verbanden binnen en tussen teksten;
 - > het leggen van verbanden tussen teksten en literaire stromingen;
 - > het onderscheiden dat iets een metafoor is;
 - > het leggen van verbanden tussen origineel en bewerking;
 - > het leggen van verbanden tussen teksten, de literair-historische context en de maatschappelijke context.

De eindterm wordt gerealiseerd met teksten uit de Nederlandse literatuur en naar het Nederlands vertaalde wereldliteratuur.

2.1.8. De leerlingen analyseren literaire teksten met ondersteuning van literaire concepten, met inbegrip van:

- vakterminologie nodig om de specifieke eindterm te realiseren;

- kenmerken van literaire teksten: gelaagdheid, specificiteit van woordkeuze (zoals gevoelswaarde, associatieve kracht, klankeffect), van zinsbouw (zoals woordplaatsing) en van stijl;
- literair-historische achtergrond van teksten;
- literaire stromingen;
- fictie, non-fictie;
- literaire genres: proza, poëzie, drama, mengvormen;
- vormen van humor;
- stijlfiguren;
- personages;
- elementen van opbouw;
- elementen van tijd en ruimte;
- specifiek voor proza: teksttypes (zoals roman, novelle, detective, kortverhaal, sprookje, mythe, sage, fabel, legende, film, essay, graphic novel, strip, essay, opiniestuk, docufictie, column), verteltechniek;
- specifiek voor poëzie: dichtvormen (zoals sonnet, rondeel, haiku, limerick, ballade, naamdicht, vrij vers), rijmsoorten, rijmschema's, ritme, delen van een gedicht;
- specifiek voor drama: subgenres (zoals tragedie, komedie, tragikomedie, muziektheater), dramatische handeling;
- het toepassen van strategieën om literatuur te analyseren, zoals het leggen van verbanden binnen teksten, tussen teksten en literaire stromingen en tussen teksten en hun literair-historische achtergrond.

De eindterm wordt gerealiseerd met teksten uit de Engelse en/of Franse literatuur.

2.1.9. De leerlingen verwoorden in interactie hun gedachten, gevoelens en beleving bij het lezen, beluisteren en bekijken van literaire teksten.

De eindterm wordt gerealiseerd met teksten uit de Engelse en/of Franse literatuur.

4. Kunst en cultuur

4.1. Kennis

4.1.1. De leerlingen interpreteren de historische ontwikkelingen van kunst- en cultuuruitingen voor een specifieke periode in het heden en verleden, met aandacht voor

- gelijkenissen en verschillen, kenmerken van westerse en niet-westerse samenlevingen (interculturele contacten) uit verschillende cultuurperiodes;
- de historische culturele achtergrond van belangrijke sociale kwesties of gebeurtenissen;
- inzicht in de denkbeelden en de filosofie van een bepaalde tijd en cultuur;
- een ethische en verantwoorde benadering van intellectueel en cultureel eigendom.

4.1.2. De leerlingen hanteren vakspecifieke termen verbonden aan de verschillende artistieke domeinen (beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media of een combinatie ervan) en in functie van hun artistieke praktijk.

4.1.3. De leerlingen onderscheiden aangeboden artistieke principes, materialen en technieken binnen de specifieke artistieke domeinen.

4.2. Vaardigheden

4.2.1. De leerlingen analyseren kunst en culturele vormen uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader uit te bouwen binnen de artistieke domeinen literatuur, muziek en architectuur.

4.2.2. De leerlingen passen aangereikte kunsttheorieën of analysemethoden uit de kunstwetenschappen, artistiek onderzoek of aanverwante wetenschappen toe binnen een afgebakende onderzoeksoopdracht, met inbegrip van:

- principes, technieken en materialen van kunst en culturele vormen;
- esthetische, ethische en representatieve opvattingen over wat kunst is;
- kunsthistorische elementen en de interactie met de maatschappelijke, historisch, filosofische en geografische context;
- hanteren van meerdere perspectieven.

4.2.3. De leerlingen reflecteren via verschillende uitdrukkingwijzen (zoals verwoorden, verbeelden, bewegen, verklanken) op de betekenisgeving van kunst en culturele vormen en op het concept schoonheid, met inbegrip van een eigen visie, onderbouwd door verschillende opvattingen.

4.2.4. De leerlingen vormen creativiteit om tot kunstzinnigheid door

- het waarnemen te versterken via artistieke activiteiten;
- uit te gaan van waarneming, inleving en de eigenheid van context en materialen;
- het pendelen tussen waarnemen en verbeelden bij het kunstzinnig proces.

4.2.5. De leerlingen komen actief en uit zichzelf tot artistieke creaties, benadering en inzichten, gebruikmakend van verschillende media en artistieke domeinen (zoals beeld, muziek, drama, dans, audiovisuele media of een combinatie ervan).

• in het geval van **beeld**:

- maken van eigen creaties;
- principes in al hun zintuiglijke aspecten zoals compositie, lijn, vorm, textuur, ruimte, kleur en licht;
- thematische inhouden zoals licht- en schaduwwerking, perspectief- en compositiewetten, kleurkennis, vormkwaliteiten, plantaardige, dierlijke en menselijke motieven;
- technieken zoals tweedimensioneel tekenen, schilderen, fotograferen, printen; driedimensioneel zoals boetseren, sculptuur, installatie bouwen, maquettes maken, met textiel werken, digitale technieken hanteren;
- materialen zoals digitale tools en analoge middelen zoals klei, verf, licht, steen, papier, textiel, metaal, hout;

• in het geval van **muziek**:

- deelname aan de muzikale uitvoering van een reeks vocale of vocaal-instrumentale muziek in diverse stijlen;
- principes in al hun zintuiglijke aspecten zoals ritme, tempo, dynamiek, klankkleur, melodie, samenklank, structuur, vorm, harmonie;
- thematische inhouden aansluitend bij een reeks vocale of vocaal-instrumentale muziek en vanuit muziektheoretische achtergronden;
- technieken zoals solo, ensemble, samenzang, samenspel, improvisatie, variëren, versieren;
- materialen: stem, lichaam, voorwerpen, analoge en digitale instrumenten;

• in het geval van **drama**:

- deelname aan een performance in een originele setting, zoals dans, drama, beweging of euritmie;
- principes zoals personage, tijd, ruimte, structuur van verhaal of scène, verbale en non-verbale expressie, emotie;
- technieken zoals theatrale stijlen, improvisatie en theatercodes, inleving en samenspel;
- materialen zoals lichaam, stem, taal, kostuum, decor, rekwisieten, digitale tools;

• in het geval van **dans**:

- deelname aan een performance in een originele setting, zoals dans, drama, beweging of euritmie;
- principes zoals lichaam, tijd, ruimte, dynamische bewegingskwaliteiten, muzikaliteit, inleving;
- technieken zoals klassieke en hedendaagse danstechnieken, improvisatie, basisprincipes van compositie en choreografie;
- materialen zoals lichaam, licht, muziek, decor, kostuums, digitale tools;
- in het geval van **audiovisuele** media:
 - deelname aan een audiovisueel project, zoals digital storytelling;
 - principes zoals kader, camerabeweging, montage, licht en geluid;
 - technieken zoals scenario, opname, montage, sonorisatie;
 - materialen zoals digitale en analoge tools.

4.2.6. De leerlingen verkennen artistieke mogelijkheden, technieken en materialen in functie van eigen creaties, met inbegrip van

- mogelijkheden zien en keuzes maken;
- variëren en combineren van artistieke principes;
- innovatiedenken en creativiteit;
- het verzamelen, ordenen en selecteren van gericht bronnenmateriaal (digitale en niet-digitale bronnen) in functie van eigen creaties;
- het toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals artistieke werken bestuderen, documenteren, fotograferen, indrukken of objecten verzamelen, noteren, schetsen; het gebruiken van voorstudies.

4.2.7. De leerlingen zetten artistieke principes, technieken en materialen in in functie van creatieve producten en projecten met aandacht voor de eigen artistieke ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld bij

- het creëren van een object of product in specifieke materialen;
- het toepassen van artistieke technieken en materialen op een geïntegreerde wijze in een eigen creatie;
- het uitvoeren van een performance of discipline van de podiumkunsten in een originele setting, zoals dans, drama, beweging of euritmie;
- het deelnemen aan de muzikale uitvoering van een reeks vocale of vocaal-instrumentale muziek in diverse stijlen.

4.2.8. De leerlingen beargumenteren via verschillende uitdrukkingwijzen keuzes in hun artistiek proces en in hun creatie in dialoog met anderen, met inbegrip van intentionaliteit in relatie tot bewust handelen.

4.2.9. De leerlingen reflecteren aan de hand van criteria over eigen en andermans creaties, proces en presentatie, met aandacht voor:

- presentatietechnieken;
- intentionaliteit in relatie tot bewust handelen;
- bewustzijn omtrent de eigen artistieke mogelijkheden en voorkeuren;
- feedback op de eigen creatie verwerken als zinvol leermoment.

4.2.10. De leerlingen presenteren eigen creaties aan de hand van presentatietechnieken en geven toelichting bij vorm, inhoud en proces; zoals het samenstellen van een portfolio met volgende mogelijkheden: originele kunst- en ambachtelijke creaties, muzikale composities en/of arrangementen, origineel creatief schrijven, eigen hedendaags architectureaal ontwerp, kunsthistorische reflecties.

4.2.11. De leerlingen zetten hun deskundigheid en hun artistieke talenten in voor een individueel en/of gemeenschappelijk doel of project, met inbegrip van het demonstreren van strategieën voor leiderschap en interpersoonlijke vaardigheden.

4.3. Attitudes

4.3.1. De leerlingen vertrouwen in hun eigen kunstzinnig proces.

5. Pakket filosofie

5.1. Vaardigheden

5.1.1. De leerlingen reflecteren op basis van inzichten en ervaringen van zichzelf en van anderen over (elementen van) hun opvattingen met betrekking tot mens, wereld en maatschappij, met inbegrip van de fundering hiervan.

5.1.2. De leerlingen reflecteren over wijsgerig antropologische visies, ethische vraagstukken, visies en vraagstukken uit de politieke filosofie, gebruik makend van:

- vakterminologie nodig om de eindterm te realiseren;
- filosofische begrippen en begrippenparen;
- strategieën om te reflecteren over wijsgerig antropologische visies, ethische vraagstukken, visies en vraagstukken uit de politieke filosofie, zoals vragen stellen, visies interpreteren en vergelijken, gedachte-experimenten uitvoeren, casussen bestuderen, teksten met een filosofische invalshoek lezen, voor en tegen een visie argumenteren, de eigen visie in vraag stellen.

5.1.3. De leerlingen ontwikkelen een onderbouwde argumentatie over thema's uit filosofische domeinen zoals de wijsgerige antropologie, ethiek, politieke filosofie, gebruik makend van:

- vakterminologie nodig om de eindterm te realiseren;
- geldigheid van redeneerschema aan de hand van basisprincipes uit de logica zoals syllogisme, modus ponens en modus tollens;
- valkuilen van het denken zoals cognitieve zwakheden, biases;
- drogredenen zoals op de persoon spelen, overdrijven, overhaast veralgemenen, een gezagsargument aanhalen, stropop aanhalen, hellend vlak aanhalen, woorden in iemands mond leggen, onjuiste oorzaak-gevolgrelatie trekken, meervoudige vraag stellen, cirkelredenering;
- stellen van filosofische vragen;
- lezen van teksten met een filosofische invalshoek;
- toepassen van strategieën om een argumentatief betoog op te bouwen met inbegrip van het selecteren van relevante informatie, een argumentatieschema opstellen, de geldigheid van een redenering onderzoeken, drogredenen detecteren;
- toepassen van strategieën om een onderbouwde argumentatie te creëren zoals actief luisteren, vragen stellen, socratisch gesprek voeren, creatief denken, zich inleven in en reageren op andermans standpunt, (tegen)argumenteren, visies interpreteren en vergelijken, gedachte-experimenten uitvoeren, de eigen visie in vraag stellen.

6. Pakket uitgebreide statistiek

6.1. Kennis

6.1.1. De leerlingen hebben inzicht in het toetsen van hypothesen bij een verdeling zoals normale verdeling, binomiale verdeling, poissonverdeling, waarbij vaak voorkomende fouten en misconcepties bij het interpreteren van statistische informatie aan bod komen.

6.2. Vaardigheden

6.2.1. De leerlingen gebruiken de binomiale verdeling in betekenisvolle situaties, met functioneel gebruik van ICT.

6.2.2. De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden de betekenis van betrouwbaarheidsniveau en betrouwbaarheidsinterval uit.

6.2.3. De leerlingen analyseren datasets met behulp van statistische software om de uiteindelijke resultaten te kunnen interpreteren.